

De volgende recessie komt er aan

Een groot misverstand bij de huidige recessie is deze te willen vergelijken met voorgaande recessies. Karakteristiek voor recessies is nu juist dat deze allemaal een eigen oorzaak hebben. Niet voor niets heeft Haberler in zijn boek *Prosperity and depression* al in 1937 voor de Volkenbond een hele lijst opgesteld met de verschillende economische mechanismen die voor de afwisseling van goede en slechte economische tijden zorgen. De huidige recessie, met de kredietcrisis als oorzaak, past daarbij in de klasse van de zuiver monetaire conjunctuurtheorieën. De veranderlijkheid van de conjunctuur maakt dat de economische getijden slecht te voorspellen zijn. Daardoor is het ook moeilijk om de goede maatregelen te vinden om uit het conjuncturele dal te geraken. Immers, zouden alle conjuncturele schommelingen qua oorzaak op elkaar lijken, dan zouden de economen er toch in geslaagd moeten zijn om de schommelingen zo goed mogelijk te dempen.

Onzekerheid

Onzekerheid vormt het grote probleem voor de beleidsreactie op de conjunctuur die komen gaat. Met bepaalde vormen van onzekerheid hebben de economen leren rekenen. Dit geldt wanneer de onzekerheden een zekere mate van regelmaat vertonen, zodat deze via stochastische processen kunnen worden beschreven. Soms zijn de bijbehorende waarschijnlijkheidsverdelingen bekend en kunnen de parameterwaarden van die verdelingen op basis van waarnemingen uit het verleden worden bepaald. Ook wanneer dat niet het geval is, zijn er verdelingsvrije methoden die uitkomst kunnen bieden. Er zijn echter vele andere soorten onzekerheid (Van Asselt, 2000). Het meest vergaand, en voor toekomstbeschouwingen het meest funest, is wat als onwetendheid wordt aangeduid. Het betreft ontwikkelingen waarvan we niet weten dat we ze niet weten. Bij de WRR, die tot taak heeft om in een vroeg stadium knelpunten voor de lange termijn op te sporen, is indertijd over dat soort ontwikkelingen gefilosofeerd. Onder meer ruimteschroot en nanorobotjes werden daarbij genoemd. Bij nader inzien leek dat te mager en te onzeker om er een geleerde studie aan te wijden. Bovendien bestaat over ruimteschroot en nanorobotjes geen volledige onwetendheid.

Zonnestorm

Ook over de volgende recessie zijn we niet volledig onwetend. De periodiciteit van de conjunctuurschommelingen doet immers vermoeden dat er na de huidige recessie weer een volgende zal komen. Wanneer dat gaat gebeuren en wat de directe oorzaak ervan zal zijn, is echter onzeker. Hier weten we wat we niet weten; de oorzaak zal een andere zijn dan in het verleden. Misschien moet voor de volgende recessie wel een oude en wat curieuze conjunctuurtheorie, namelijk de zonnevlekkentheorie, uit de kast worden gehaald en moet deze in een nieuw jasje worden gestoken (Mols, 2009). Het kan zijn dat over een paar jaar een zonnestorm opsteekt van dezelfde intensiteit als die van 1859. Indertijd was het vooral een samenloop van omstandigheden waarbij het magnetisch veld van het geëlektrificeerde gas dat van de zon opsteeg, samenviel met het aardmagnetische veld en daarmee dit veld verstoortte. Zeg dat een dergelijke storm weer plaatsvindt in 2012: dan loopt de kalender van de Maya's af, hetgeen volgens

sommigen het einde der tijden betekent. Zo'n geomagnetische storm doet bij lange elektriciteitslijnen met hoge voltages de transformatoren doorbranden. Dit heeft een ernstige verstoring van de elektriciteitsvoorziening en de telecommunicatie tot gevolg. In 1859 had dit nog niet zo'n groot effect omdat elektriciteit en radioverkeer toen nog relatief weinig betekenis hadden. Maar in 2012 is dat heel anders: de elektriciteitsnetten zijn sterk verknoot en een groot deel van de economie is van stroom en telecommunicatie afhankelijk. Zo kan een zonnestorm een even diepe wereldwijde recessie teweegbrengen als de kredietcrisis.

Vermijden van besmetting

Een andere kandidaat-oorzaak voor de volgende recessie is wanneer de opvolger van de Mexicaanse griep tot een pandemie gaat leiden. Het lijkt dat conjunctuurbeleid weinig kan uitrichten tegen recessies met dergelijke verschillende externe oorzaken. Toch is er een gemeenschappelijk patroon te onderkennen in de doorwerking van deze oorzaken. In alle drie de gevallen, de kredietcrisis, de zonnestorm en de griepandemie, zorgt de grote wereldwijde verwevenheid en onderlinge afhankelijkheid in het economische systeem ervoor dat de initiële schok enorm wordt versterkt. In het geval van de kredietcrisis heeft deze verwevenheid ertoe geleid dat de initiële schok op de Amerikaanse huizenmarkt zulke grote wereldwijde gevolgen heeft (Gallegati *et al.*, 2008). Het wordt tijd om er eens goed over na te denken hoe het negatieve externe effect van een dergelijke besmetting, *contagion*, kan worden voorkomen. Hoe kan het economisch systeem worden ingericht zodat de doorwerking van een onvermijdelijke externe schok minder sterk is? Die kennis zal niet verhinderen dat de volgende recessie eraan komt, maar zal deze wel minder diep maken.

LITERATUUR

- Asselt, M. van (2000) *Perspectives on uncertainty and risk, the PRIMA approach to decision research*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Gallegati, M., B. Greenwald, M. Richiardi en J. Stiglitz (2008) The asymmetric effects of diffusion processes: risk sharing and contagion. *Global economy journal*, 8(3), 2.
- Haberler, G. (1937) *Prosperity and depression; a theoretical analysis of cyclical movement*. Geneve: League of Nations
- Mols, B. (2009) De zon is boos. *Natuurwetenschap & techniek*, 77(6), 24–33.

FRANK DEN BUTTER

Hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam